

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

ÁLLATTENYÉSZTÉS

Délkelet-Európában, főleg a természeti adottságok miatt, az állattenyésztést régtől fogva kiterjedten űzik. A délibb fekvésű, mezőgazdasági jellegű országokban ennek a termelési ágának fontossága jóval nagyobb, mint az inkább ipari jellegű északi országokban. Mutatja ezt az is, hogy a két világháború közötti időben a kivitelnek pl. Jugoszláviában 30—35%-a, Magyarországon 25—33%-a az állattenyésztés köréből került ki. Albániában pedig az állattenyésztés a nemzeti jövedelemnek 30—35%-át szolgáltatja. Viszont Ausztria és Csehszlovákia állatokból és állattermékekből, még az önellátási törekvések megvalósítása idején is, nagyarányú behozatalra szorult.

A balkáni háború, majd az első világháború, később a gazdasági válság és az azzal kapcsolatos gazdasági elzárkózás éppen úgy, mint a gépi erőnek a mezőgazdaságokban történt térfoglalása és az automobilizmus fejlődése az állatlétszámban, valamint az állattenyésztés irányai-ban is az egyes országokban mélyreható változásokat idézett elő.

Feltűnő létszámbeli változások történtek 1910 és 1920 közötti években, akkor ugyanis a legtöbb állatfaj állománya jelentősen visszaesett, még pedig nemcsak a hadszíntérré vált, hanem azokon a területeken is, amelyeket a háború vérzivatarra megkímélt. Így pl. Csehszlovákia területén 1910 és 1920 között a szarvasmarhák létszáma 4.7%-kal, a sertések létszáma 12.5%-kal, a juhoké pedig 25.4%-kal csökkent, ugyanannyi idő alatt Jugoszláviában a lóállomány 17.7, a sertés 12.8, a juh pedig 43.4%-kal hanyatlott. A géperejű járművek és a traktorok terjedése folytán az ipari jellegű államokban a lóállomány még később is hanyatlott. Ugyanakkor a gyapjútermelés kontinensen nem bírván el a külterjesen és ezért olcsóbban termelő tengerentúli államok versenyét, a juhállomány később sem érte el egyik dunai államban sem az 1910. évi létszámot.

A létszámbeli változásokon kívül a tenyésztés irányai is módosultak. Így helyenként a húsjuhok tenyésztését fokozták a gyapjúnyerés céljából tartott juhok rovasára, másutt az igavonásra használt szarvasmarhafajták háttérbeszorításával a tejelő marhák tenyésztése, vagy pedig a zsírsertésekkel szemben a hússertések tenyésztése nyomult előtérbe, amint azt a mindenkori szükségletek kívánták.

A legnagyobb változást mindenesetre az utolsó háború vihara okozta, mely a legtöbb állam állatállományát katasztrofális mértékben

megtizedelte, de ennek a változásnak hiteltérdemlő pontos számszerű adatai még nem kerültek nyilvánosságra.¹⁾

A dunatáji államok állatállományát a háború előtti esztendőekben az alábbi számok tüntetik föl:

a) Szám szerint.

	Népesség	Szarvas- marha és bivaly	L ó			J u h			Ösz- vér	Kecs- ke
			e	z	e	r	d	a		
Ausztria (1910)	28,571.934	9.161	1.803	6.432	2.428	53	11	1.257		
Bulgária (1910)	4,329.108	1.873	478	524	8.669	118	12	1.465		
Magyarbirodalom (1911)	20,886.487	7.319	2.351	7.580	8.548	20	2	427		
Magyarország (1911)	18,264.533	6.184	2.001	6.416	7.698	18	1	331		
Románia (1911)	7,234.919 ¹⁾	2.667	825	1.021	5.269	4		187		
Szerbia (1910)	2,911.701	964	153	866	3.819	1	1	631		
1929—1933. évi átlag:										
Ausztria (1930)	6,704.467	2.313	248	1.965	272	2		199		
Csehszlovákia ²⁾	14,726.000	4.402	719	1.765	516	1	1	962		
Magyarország	8,688.319	1.787	857	2.384	1.349	4	1	23		
Jugoszlávia	13,290.000	3.858	1.163	2.850	8.245	112	16	1.841		
Bulgária (1926)	6,067.000	2.266	482	1.002	8.740	185	27	1.261		
Románia ³⁾	18,025.237	4.296	1.947	2.730	12.244	11	2 ⁴⁾	92		

1938

Ausztria	6,743.818	2.596	246	2.872	316	1		354	
Csehszlovákia	15,263.399	4.938 ⁵⁾	704	3.827	644 ⁵⁾	1		1.114	
Magyarország (1935)	8,943.533	1.920	110	4.677	1.450	4	1	40	
Jugoszlávia	15,630.129	4.305	1.264	3.451	10.137	123	19	1.890	
Bulgária (1934)	6,272.900	1.873	532	902	8.839	181	37	913	
Románia	19,852.070	4.336	2.158	3.165	12.768	14	3	399	

¹⁾ 1912. — ²⁾ 1930—32—33. (3) évi átlag. — ³⁾ 1929—32. (4) évi átlag. — ⁴⁾ 1928. évi adat. — ⁵⁾ 1937. évi adat.

b) 1.000 lakosra számítva.

a) 1910—1911.	1.000 lakosra esik darab								
Ausztria	320.6	63.1	225.1	85.0	1.9	0.4	44.0		
Bulgária	432.7	110.4	121.0	2.002.5	27.3	2.8	338.4		
Magyarbirodalom	350.4	112.6	362.9	409.3	1.0	0.1	20.4		
Magyarország (trianoni terület)	338.6	109.6	351.3	421.5	1.0	0.1	18.1		
Románia	368.6	114.0	141.1	728.3	0.6		25.8		
Szerbia	331.0	52.5	297.4	1.311.5	0.3	0.3	216.7		
b) 1929—33.									
Ausztria (1930)	345.0	37.0	293.1	40.6	0.3		29.7		
Csehszlovákia	298.9	98.8	119.9	35.0	0.1	0.1	65.3		
Magyarország	205.7	98.6	274.4	155.3	0.5	0.1	2.6		
Jugoszlávia	290.3	87.5	214.4	620.4	8.4	1.2	138.5		
Bulgária (1926)	373.5	79.4	165.2	1.440.6	30.5	4.5	207.8		
Románia	238.3	108.0	151.5	679.3	0.6	0.1	5.1		
c) 1938.									
Ausztria	384.9	36.5	425.9	46.9	0.1		52.5		
Csehszlovákia	323.5	46.1	250.7	42.2	0.1		73.0		
Magyarország (1935)	214.7	99.1	522.9	162.2	0.4	0.1	4.4		
Jugoszlávia	275.4	80.9	220.8	648.6	7.9	1.2	120.9		
Bulgária (1934)	298.6	84.8	143.8	1.409.1	28.8	5.9	145.5		
Románia	218.4	108.7	159.4	643.2	0.7	0.2	20.1		

¹⁾ Magyarországon az állatállomány pusztulásának mértékét a második világháború befejezésével a következő becslés mutatja: (folytatást lásd következő oldalon)

Ausztria. Az első világháborút lezáró békekötésben megállapított területének kedvező csapadék- s domborzati viszonyai következtében magaslati s havasi rétjei és legelői a szarvasmarhatenyésztés kedvező természeti előfeltételeit biztosították. Mezőgazdasági és állattenyésztési szempontból behozatali állam lévén, a kormányzat gondoskodni tudott a szarvasmarhatenyésztés megfelelő gazdasági előfeltételeinek megteremtéséről. Ennélfogva szarvasmarhaállománya minőségileg kitűnő volt. Főleg nyugati tejelőfajtákat tenyésztett, mert a vajfogyasztás Ausztriában nagyobb, mint a tőle délre és keletre fekvő dunai országokban. Albániát nem számítva, a délkeleteurópai országok közül Ausztriában a legsűrűbb a szarvasmarhaállomány. Szükségeit még sem tudta belföldi tenyésztéséből fedezni, élő szarvasmarhát éppen úgy, mint marhahúst állandóan vásárolt külföldön, a gazdasági válság előtt sokat, majd később jóval kevesebbet. Az 1926—30. évben 147 ezer db élőállatot és 220 ezer q friss húst, 1937-ben 16 ezer db élőállatot és 12 ezer q friss húst importált. Önállóságának utolsó éveiben, főleg Magyarország, Románia és Jugoszlávia voltak a szállítói. Ugyanakkor viszont tenyésztésének kedvező helyzete megengedte, hogy — bár egészen kis arányban — élőállatot is exportált. Vajfeleslegét (1937-ben 35 ezer q-t) külföldön, főleg Németországban és Nagy-Britanniában értékesítette.

Lótenyésztése kezdettől fogva szűk keretek között mozgott s főleg a motorikus erőnek a gazdaságokban történt terjedése, valamint a géperezű járművek térfoglalása miatt nem tartott lépést a népesség szaporodásával. A lóállomány számszerűleg és a népességhez viszonyítva a dunai államok közül (Albániát kivéve) itt a legkisebb. Fajta szerint az állomány egy része lassúbb mozgású, nagytestű, de nagyobb teherbíró képességű hidegvérű igásló. Évenként több ezer lovat importált (1936-ban 35 ezer darabot) és pedig vágólovakat főleg Jugoszláviából, Lengyelországból és Romániából, igás- és kocsilovakat pedig (1936-ban 6 ezer db-ot) Jugoszláviából és Magyarországból.

Sertésenyésztése régtől fogva magas színvonalon állott. Az első világháború előtti Ausztria később elcsatolt egy részének elhanyagoltabb tenyésztése miatt és mert akkor Magyarország vámhatárok híján bármilyen mennyiségben olcsón szállította a sertést, az állomány a népességhez viszonyítva nem volt nagy s a sűrűséget nézve Magyarország és Szerbia is megelőzte. A két világháború közötti időben oly mértékben fokozta sertésenyésztését, hogy az állomány sűrűségét tekintve, a dunai államok élére került. Ezt a helyzetét megtartotta Németországba történt beolvasztásáig. Ennek ellenére a béke éveiben népessége és jelentős idegenforgalma szükségleteinek kielégítése céljából élő sertésből (1926—30-ban több mint $\frac{3}{4}$ millió darab), sertéshúsból, zsiradékból, szalámiból nagy mennyiségeket importált.

Juhtenyésztése kisarányú s az általános délkeleteurópai irányzattal egybehangzóan hanyatló irányzatú. Ebben a vonatkozásban az önellátás

Folytatás az előző oldalról.

	1938 febr. 15.	1942 febr. 28. ezer darab	1945 máj. 31.	Csökkenés az 1942. évi állománnyal szemben %
Szarvasmarha	1.882	2.376	1.069	55.0
Sertés	3.110	4.669	1.113	75.0
Juh	1.629	1.708	328	80.0
Ló	814	900	329	60.0

Megemlítjük, hogy a szarvasmarhaállományon belül a fejőstehenek száma ma mindössze 345.000.

fokozása idején sem javult a helyzet. A dunai államok közül csak a nagyjából hasonló összetételű Csehszlovákiában volt kisebb a juhállomány sűrűsége, szemben a többi, különösen a déli államokkal, ahol 10—15-ször volt nagyobb az állomány sűrűsége. Juhbevitel nem nagy (2—3 ezer db), ugyanakkor azonban némi kivitele (1937-ben 1.900 db) is volt. Ezzel szemben gyapjából igen tekintélyes mennyiséget importált textiliparának szükségleteire (1936-ban 75 ezer q, 1937-ben 61 ezer q) legnagyobb-részt Ausztráliából, Magyarországból, Argentínából, Uruguayból stb.

Csehszlovákia cseh-morvaországi részén és a Magyarországtól átvett terület nyugati felében megalakulásától kezdve jó tejelő fajtájú és jó minőségű szarvasmarhaállománnyal rendelkezett, csak Szlovákia keleti nyúlványán és Kárpátukránia területén kapott viszonylag kisebb értékű állományt, a sűrűség azonban ezekben az országrészekben is kielégítő volt. Önállóságának elnyerése után készített első állatstatisztika szerint a szarvasmarhaállomány az ország területén az 1911. évihez képest némileg csökkent. De a létszám csökkenése úgyszólván csak az eredeti cseh-morva tartományokra korlátozódott, mert Szlovákiában a létszám hanyatlása mindössze 0.4 százalékos volt, Kárpátukrániában pedig még 8.8 százalékos létszámnövekedést mutatott ki a statisztika, annak ellenére, hogy Csehszlovákiának éppen ez a része volt az első világháború alatt átmenetileg hadszíntér.

Csehszlovákia iparcikkekben kiviteli, mezőgazdasági termékekben behozatali állam lévén, a jövedelmező mezőgazdasági árszint kialakulását biztosítani tudta, ezért és mert rétjei és legelői bőséges termést adtak s a még szükséges takarmánymennyiséget kedvező csapadék- és talajviszonyok mellett szántóföldjein nagy hozammal termesztette, a két világháború közötti időben, különösen pedig a gazdasági elzárkózás éveiben szarvasmarhatenyésztését erősen fokozni tudta. Nyugaton főleg igényesebb, jó tejelő fajtákat, keleti részein pedig edzettebb, igénytelen igázásra is alkalmas fajtájú szarvasmarhákat tenyésztett. Az állománynak 51.8%-a tehén. A tenyésztés azonban az élő állat- és friss hússzükségletet fedezni nem tudta, ezért állandóan behozatalra volt utalva. 1926—30. években átlag 66 ezer db szarvasmarhát és borjút s tetemes mennyiségű húst vitt be. Szállítói a tőle délre fekvő országok voltak. Az önellátási törekvések megvalósítása idején az élő szarvasmarhabevitel teljesen megszűnt, húsban pedig még némi kivitelt is el tudott érni.

Lóállománya az automobilizmus terjedésével fokozatosan hanyatlott. Ausztria után itt volt legkevesebb ló. Az időnkint mutatkozó hiányt külföldön, főleg Romániában, Magyarországon és Jugoszláviában vásárolt lovakkal fedezte. Magyarországon évenként több ezer darabbal részesedett a bevitelből.

Sertésenyésztése 1910—1920-ig csökkent, majd a mindinkább fokozódó belföldi szükséglet nyomására fokozatos fejlődést ért el, úgyhogy 1930-ban az állomány 9.2 százalékkal már nagyobb volt, mint 1910-ben. Árpatermelése igen nagyarányú, állandóan tekintélyes kiviteli többlete (1926—30. évek átlagában 1.3 millió q, 1937-ben 166 ezer q) volt, viszont kukoricából igen nagy mennyiséget (1926—30. évi átlagban 3.0 millió, 1931-ben 6.8 millió, 1937-ben már csak félmillió q-t) importált. E két takarmányféle termelésének a gazdasági válság éveiben történt fokozása útján elérte, hogy míg az 1926—30. években 660 ezer db sertést vitt be, a következő években már csak 100—200 ezer db-ot vásárolt külföldön. Magyarországon a kereskedelmi szerződés felmondása előtt, 1929-ben 116

ezer, 1930-ban 111 ezer db élő sertést szállított; 1937-ben már Románia (107 ezer darab) és Jugoszlávia (97 ezer db) voltak a főszállítói. Magyarország akkor már csak 34 ezer darabbal szerepelt a bevételben. Ezenkívül azonban igen nagy mennyiségű zsírt és szalonnát is vásárolt külföldön. Magyarország 1926-ban 116 ezer q-t, 1930-ban 68 ezer q-t s még 1937-ben is 53 ezer q-t szállított. Ebben az utolsó esztendőben az idevonatkozó cikkekből az összes bevétel 143 ezer q-t tett ki s főleg Románia és Jugoszlávia, sőt még az USA (12 ezer q-val) is részt vett a bevételben.

A juhállomány valamennyi délkeleti állam közül itt a legalacsonyabb. Fajta szerint az állománynak egyötöde merinó, a többi a szövetyártásra kevésbé alkalmas gyapjat adó fajta. A juhlétszám 1930-ban 54.0 %-kal és 1938-ban is még 48.7 %-kal alacsonyabb volt az első világháború előttinél. Az alacsony juhlétszám és a textilipar hatalmas gyapjúigénye miatt 1926—30. évek átlagában 168 ezer q, 1935-ben 171 ezer q, 1937-ben 149 ezer q gyapjút vitt be, legnagyobb részét Ausztráliából, Argentínából, Braziliából, Új-Zeelandból stb.

Szlovákia kereső népességének 56.8%-a mező- és erdőgazdasággal foglalkozik s nemzeti jövedelmének 32.6%-át az östermelés szolgáltatja, az állattenyésztés fontossága tehát itt nagyobb, mint a cseh-morva tartományokban volt. Állatállománya aránylag nagy, úgyhogy — a sertést kivéve — még némi külföldön értékesíthető felesleggel is rendelkezik. Szarvasmarhái elég jó minőségűek. Állományának 50.2 %-a tehen s az évi tejtermelés az 530 millió liter körül áll. Sertésenyésztése a természeti adottságok miatt elégtelen kukoricatermés következtében nem fedezi a belföldi szükségletet, ezért élő sertésből, szalonnából és zsírból, valamint kukoricából bevitele van. Ezeknek a cikkeknek nagyobb részét Magyarország szállította. Az élő állat 1940. évi kivitelében 4.5, bevételében pedig 1.3 %-kal részesedett.

Magyarországon a trianoni határokon belül aránylag kevés volt a természetes takarmánytermő terület; ezért és mert a külföldi értékesítés, a gazdasági válság s egyes szomszédos államok önellátási törekvése miatt hosszú időn át nehézségbe ütközött, a két világháború közötti időben a szarvasmarhalétszám csak kis mértékben növekedett. Emellett belföldön a marhahúsfogyasztás meglehetősen visszaesett (100 ezer lakosra 1911—15. évek átlagában 3.970, az 1931—35. évi átlagban pedig csak 2.562 szarvasmarhavágás jutott). Az igénytelensége és kiváló munkabíró ökrei miatt tenyésztett magyar-erdélyi fajta szarvasmarha a gépszántás terjedésével s a tejtermelés fokozására irányuló törekvések eredményeképpen az állománynak mind kisebb (1895-ben még 65.9, 1911-ben 30.1, 1935-ben pedig már csak 14.6%-át) részét adta, mert a gyorsabban fejlődő és jól tejelő, de igényesebb nyugati fajtájú (simmentháli) piros-tarka marhák (a létszámnak 1911-ben 61.8, 1935-ben 80.4%-a) tenyésztése fokozódott. Az üszök és tehenek 1935-ben már 59.3%-át tették a szarvasmarhaállománynak, úgyhogy a termelt (mintegy 16 millió hl-nyi) tejből a belföldi tejszükséglet teljes mértékű fedezése mellett évenként számottevő mennyiségű (1935-ben kb. 125 ezer q) vaját termeltek, melyből 1934—36-ban 37 ezer q, 1937-ben 60 ezer q vaj került kivitelre. A szarvasmarhatenyésztés azonban főleg élőállatok külföldi értékesítése útján javította az ország kereskedelmi mérlegét; a kivitel maximumát 1930-ban érte el, amikor 167 ezer db szarvasmarha exportáltatott; de a későbbi években is 50 ezer db-nál nagyobb volt a kivitel. Ausztria, Olaszország, Csehszlovákia, Svájc és Németország volt a legfőbb piac. Behozatalban — főleg

Svájcból szállítva — csak vérfelfrissítésre szolgáló tenyészbikák és tehenek szerepelnek egészen kis mennyiségben.

A lótenyésztés magyar ősfoglalkozás. Az ország meglehetősen szélsőséges éghajlata mellett sikerült olyan, aránylag igénytelen és edzett melegvérű lótipust kitenyészteni, mely a külföld igényeinek is megfelel és más éghajlat alatt is jól meghonosítható. A létszám sűrűsége tekintetében csak Dánia, Litvánia, Lengyelország és Románia előzte meg az európai államok sorában. Az állomány 20.5 százaléka nagyobb testű, jó munkabíró, de lassúbb mozgású hidegvérű ló, a többi viszonylag gyorsabb mozgású, könnyű melegvérű állat. Az egész állománynak 58.3 százaléka jóállású, elég gyors mozgású magyar parasztló, melyet főleg mint igavonó állatot hasznosítanak, de hintós és katonalónak is teljesen megfelel. 12.5% gazdasági igáslónak, tüzéségi és vadászlónak is alkalmas, 4.5%-a angol félvér, mely háttas, hintós- és könnyű lovassági lónak is használható, 2.1%-a a kisigényű szívós arabfajtájú. Az angol telivérek száma mintegy 3000 db. Még a XVIII. század végén létesített állami ménesek és méntelepek biztosítják a tenyésztés egyöntetűségét és megfelelő színvonalon tartását. A magyarországi tenyésztésű lovak akklimatizálódó képességét mutatja, hogy az 1925—1929. években összesen közel 10 ezer db lovat vittek ki Oroszországba. Évenként átlagosan 28—30 ezer db került külföldi értékesítésre és pedig főleg Ausztriában, Csehszlovákiában, Olaszországban, Belgiumban, Görög-, Török- és Lengyelországban. A Nagy-Britanniából és az USA-ból importált kisszámú tenyész-, illetőleg angol telivérmének vérfelfrissítésre szolgáltak.

A sertésállomány 1935-ben 40.8%-kal meghaladta az 1911. évi létszámot. A sertéseknek 81.2%-a a zsírtermelés szolgálatában álló fajtájú. A mezőgazdasági népességnek és a városi munkásságnak egyik legfontosabb élelmiszere a szalonna, a sertészsír pedig minden magyarországi háztartásban nélkülözhetetlen, mert az olajfogyasztás nem volt elterjedve, a vajfogyasztás is csak az első világháború után fokozódott némileg. E mellett még az Osztrák-Magyar Monarchia fennállása idején éppen úgy, mint annak megszűnte után is, Magyarország fedezte az osztrák és a cseh-morva iparvidékek sertés- és zsiradék-szükségleteiben mutatkozó hiányt. Magyarország északi határa nagyjából egyben a kuzorica termelésének északi határa is. Ugyanakkor az Alföld egy részén a talaj- és csapadékviszonyok miatt gabonanemű és kukorica termelhető. Jórészt ennek és az elmondottaknak eredménye az, hogy a sertésállomány sűrűsége a dunai államok sorában Magyarországon a legnagyobb, 54.7%-kal nagyobb, mint Németországban és 37.7%-kal nagyobb, mint az USA-ban (379.7 db). Az utóbbi években a belföldi sertéshúsfogyasztás növekedésével (a lakosság 100 ezrére 1911—15. években 8.280, 1931—35-ben pedig 13.735 vágóhídi sertésvágás jutott) és a külföldi igények megfelelő kielégítése érdekében mindjobban elterjedt az angol húsfajta sertések (yorkshire, bergshire, cornwall) tenyésztése. Az állományból 1926—30. években 180 ezer db élő sertés, 81 ezer q sertészsír és szalonna és 28 ezer q friss sertéshús, 6 ezer q bacon került külföldi értékesítésre. Az élő sertések főleg Ausztria, Csehszlovákia és Németország volt a piaca, bacont Nagy-Britannia vásárolta fel.

A juhtenyésztés főleg a tengerentúli gyapjútermelés versenyének eredményeképpen az első világháború után sokat veszített jelentőségéből (a létszám 1935-ben 39.7%-kal kisebb volt, mint 1911-ben), úgyhogy a második világháború előtt a délkelet-európai államok közül számszerint és a lakossághoz viszonyítva is csak Ausztriában és Csehszlovákiában volt

kisebbségi juhállomány. A két világháború közötti években az izmosodó belföldi textilipar szükségleteinek biztosítása céljából az ország számottevő gyapjúbehozatalra volt utalva, de ugyanakkor exportált is gyapjút. A juhállomány 75%-a merinó-fajtákhoz tartozik s ezért az importban főleg hosszúsálú, a kivitelben pedig rövidsálú gyapjú szerepelt. A behozatal elsősorban Nagy-Britanniából, Németalföldről, Uruguayból származott, a kivitel pedig leginkább Németországba és Csehszlovákiába irányult. Élő juh (évenként átlag 40 ezer db) is került külföldi értékesítésre és pedig főleg Ausztriában, Csehszlovákiában, Svájcban és Franciaországban. Az 1939. és 1940. évi területgyarapodás következtében az ország keleti részén elsősorban hosszúgyapjas racka és cigája fajtájú juhval szaporodott a létszám. Ezek a területeken azonban a gyapjútermelés főleg háziipari célokat szolgál, úgyhogy a gyapjúmérték az állomány növekedése ellenére sem javult számottevő mértékben. A belföldi textilgyárak szükségleteit az ország gyapjútermelése nem fedezi s ezért állandóan tetemes a behozatal. (Gyapjúbehozatal 1926—30-ban 12.539 q, 1935-ben 16.963 q, kivitel 1926—30-ban 51.267 q, 1935-ben 5.043 q.)

Jugoszláviában a szarvasmarhaállomány minősége alatta van a tőle északra fekvő országokban elért színvonalnak, mert a szarvasmarhák nagyobb fele a kevésbé igényes, de gazdasági munkákban jól beváló fajtákhoz tartozik. A tenyésztésnél általában nem a tej-, hanem a hústermelésen és megfelelő igaerő biztosításán van a főszó. A szarvasmarhatenyésztés a belföldi szükségletek bőséges kielégítésén felül a külföldi értékesítésre is termel. Az 1926—30. években 132 ezer db, 1935-ben 51 ezer db, 1939-ben 46 ezer db élő szarvasmarhát adott el külföldön, főleg Német- és Olaszországban. A jelzett időben ezenkívül még 58 ezer, illetőleg 14—10 ezer q marhahúst szállított határon túlra, főleg az említett országokba.

Lóállományának sűrűsége nagyobb, mint Ausztriában, Csehszlovákiában, vagy Albániában, de elmarad a szomszédos Magyarországon, Romániában, illetőleg Bulgáriában elért sűrűségtől. A megmunkálható szántóföld ezer ha-jára kiszámított sűrűség (167.4 db) ellenben már egyedül csak Albániában nagyobb. Természetes következménye annak, hogy a gépiszántás Jugoszláviában még nincs eléggé elterjedve. Ló kivitele a két világháború közötti időben évenként néhány ezer darabra rugott és főleg Franciaországba irányult.

Sertés tenyésztése már az első világháború előtti években is közismerten fejlett volt s nemcsak a belső szükségletet fedezte, hanem, főleg zsírsertések kivitele útján az ország kereskedelmi mérlegét is javította. Az állattenyésztésnek ez az ága a balkánháború és az első világháború alatt elszenvedett károkat gyorsan kiheverte, úgyhogy az ország 1926—30. években már 283 ezer db, 1936-ban 301 ezer db, 1939-ben pedig 298 ezer db élő sertést exportált, főleg Németországba. Ezenkívül 1926—30-ban 46 ezer q, 1936-ban 72 ezer q, 1939-ben 67 ezer q friss és elkészített sertéshúst is adott el határain túl, sőt bacont és zsiradékot is tetemes mennyiségben (1936-ban 28 ezer, 1939-ben 51 ezer q-t) is vitt külföldre.

Ju tenyésztése a létszám sűrűségét tekintve megelőzi az északra fekvő államokét, sőt Romániáét is, de viszont a felét sem éri el az albániai és a bulgáriai sűrűségnek. Számbelileg (1938-ban 10.1 millió db) csak Románia juhállománya nagyobb. Bőséges legelői teszik lehetővé ennek az állattenyésztési ágának fejlődését. Élő juh kivitele jelentős, 1939-ben mintegy 300 ezer db-ból állott s főleg Görög- és Olasz-

országba, valamint a Cseh-Morva protektorátusba irányult. A juhús-export egészen csekély (1926—30-ban 700, 1935-ben 1.200 q). Gyapjútermelése a belföldi szükségletet a magas juhlétszám ellenére sem fedezi, ezért ebből a cikkből állandóan behozatalra szorul (1926—30-ban 28 ezer, 1936-ban 46 ezer, 1939-ben 35 ezer q).

A kecsketenyésztés igen elterjedt. Ezt az igénytelen állatot a dunai államok közül itt találjuk a legnagyobb számban. A népességhez viszonyítva sűrűsége azonban Albániában és Bulgáriában nagyobb.

A rövid időre önállósult *Horvátország* aránylag nagy kiterjedésű rét- és legelőterületein (az összes terület 24%-a) meglehetősen külterjes állattenyésztést űzött. A juhok száma 2.9 millió, a szarvasmarhalétszám 1.9 millió, sertésállomány 1.3 millió, a lólétszám 600 ezer, a kecskeállomány 560 ezer db-ból állott. Az állomány minősége a délkelet európai átlagos színvonalat nem érte el. Élő marhából és tejtermékekből némi, külföldön értékesíthető felesleggel rendelkezett.

Bulgária népességének 74.3%-a östermeléssel foglalkozik s nemzeti jövedelmének 54.7%-a a mezőgazdaságból származik. Az állattenyésztés tehát gazdasági életének igen fontos pillére. Aránylag nem túlsok legelővel és réttel rendelkezik, szántóföldi takarmánytermelése is jelentéktelen, mégis elég tekintélyes állatállománya van. Tagadhatatlan azonban, hogy főleg az igénytelenebb állatfajok (juh, kecske, szamár, öszvér) tenyésztésének van jelentősebb szerepe. A szarvasmarhafajták közül általában az igazásnál jól bevált fajtákat tenyésztik. Tehenek aránya a szarvasmarhánál 35.6, a bivalyoknál 46.0%. Az északra fekvő dunai államokban elért arányokhoz viszonyítva ez elég alacsony arányszám. Szarvasmarhaállományának sűrűsége nagyobb, mint a Romániában, Magyarországon, illetőleg Jugoszláviában elért sűrűség. Élő szarvasmarha kivitele az állományhoz képest nem túlnagy, 1926—30-ban 24 ezer, 1933-ban csak 5 ezer, 1937-ben pedig 16 ezer db állatot értékesített külföldön.

A lóállomány sűrűsége tekintetében a dunai államok között a harmadik helyen állt, amennyiben csak Románia és Magyarország előzte meg ebben a vonatkozásban. A szántóterülethez viszonyítva azonban a lótenyésztés fontossága már nem domborodik ki ennyire, mert ezer ha szántóföldre ott csak 130 db ló jut, holott Albániában 175, Jugoszláviában 167, Szlovákiában 168, Romániában 160, Magyarországon pedig 145 volt ez a sűrűségi szám. A szántóföldek megmunkálásánál mutatkozó hiányt szarvasmarhák és öszvérek beállításával pótolja. Lovat csak néhány száz darabot, azt is csupán egyes éveken exportált.

Sertésenyésztése — az állomány sűrűsége alapján elbírálva — nem számottevő; a délkelet európai államok közül egyedül Albániában van viszonylag kevesebb sertés. Ennek megfelelően a külföldi értékesítés is kismértékű; 1926—30-ban 3100, 1933-ban csak 400, 1937-ben pedig már közel 30 ezer db sertést vitt ki.

Juhállománya nagy, a dunai államok közül, a létszámot nézve, csak Románia és Jugoszlávia előzi meg, a lakosság ezrére pedig egyedül Albániában jut több juh. Gyapjútermelése, mely főleg háziipari célt szolgál, mintegy 130 ezer q, a belföldi szükségletre nem elegendő, a hiányt behozatallal pótolja. 1926—30-ban 11 ezer, 1937-ben 6 ezer q gyapjút vásárolt külföldön, ugyanakkor kivitele egyáltalán nem volt.

Románia első világháború utáni határain belül rét és legelő aránylag nem volt igen sok. A szénahozam általában kisebb a tőle északra

fekvő államokénál, szántóföldi takarmánytermelése ezért elég nagyarányú. Ezer ha rét- és legelőterületre fele annyi szarvasmarha sem jut (992 db), mint Csehszlovákiában (2123 db). Egyébként a természetes takarmánytermő területekhez viszonyított sűrűségi száma a szarvasmarhának csak Albániában (487 db) és Jugoszláviában (692 db) kisebb. A szarvasmarha- és bivalyállománynak 49.7%-a tehén, a tehenek igazása elég elterjedt. Szarvasmarhából jelentős kivitele van, 1926—30-ban 90 ezer db, 1933-ban 17 ezer db-ot adott el határain túl. Ugyanakkor 71 ezer, 3800, illetőleg 14 ezer q friss és elkészített húst is külföldre szállított. Vajkivitele jelentéktelen.

A lóállomány a délkelet európai államok közül számszerint és a népességhez viszonyítva is Romániában a legnagyobb, sőt az 1000 ha szántóföldhöz mért sűrűség tekintetében is elég elől áll (161 db). Ebben a viszonylatban ugyanis csak Albánia (175 db) és Jugoszlávia (167 db) előzi meg. A szántóföldek megmunkálásánál erre azonban igen nagy szükség van, mert a gépszántás a második világháború előtt itt volt a legkevésbé elterjedve (1 traktorra 2870 ha, Magyarországon csak 799 ha, Csehszlovákiában 1514 ha szántóföld megmunkálása jut). Ebben a vonatkozásban azonban, különösen a második világháború alatt, több ezer traktor importja révén sokat javult a helyzet. 1938-ban 3800 drb lovat vitt ki, főleg Németországba.

A sertéslétszámot nézve a délkelet európai államok közül csak Magyarország, Csehszlovákia és Jugoszlávia előzi meg, a népességhez viszonyított sűrűség tekintetében ellenben e három országon kívül még Ausztria és Szlovákia is előtte áll. A sertés húsfogyasztás ugyanis nem olyan nagyarányú, mint a többi dunai államban (a juhfogyasztás van jobban elterjedve). Az 1926—30. években 207 ezer db, az 1934. évben 71 ezer db, 1936-ban 260 ezer db élősertést exportált. Sertés húsból 1936-ban 37 ezer q-t adott el külföldön; zsiradékban és baconban nincs külkereskedelmi forgalma.

A juhtenyésztés román ősfoglalkozás. Az európai államok közül, Nagy-Britanniát leszámítva, itt van a legtöbb juh s így itt termelik a legtöbb gyapjút is. A délkelet európai államok közül azonban a népességhez viszonyított juhlétszám Albániában és Bulgáriában kétszer akkora, sőt némileg Jugoszlávia juhsűrűsége is felülmúlja a romániai arányt. A termelt gyapjú igen nagy része háziipari feldolgozásra kerül. A termelés a belső szükségleteket nem fedezi, úgyhogy évenként 6—21 ezer q a gyapjúbevitel. Juhokat állandóan szállít külföldre, 1934-ben 91 ezer db-ot, 1938-ban 38 ezer db-ot exportált. Juhhúsexportja ellenben mindössze néhány ezer q-ra rúg.

Végül a teljesség kedvéért közlünk egy táblázatot a háború előtti évből, a baromfiállomány nyers adatairól:¹⁾

	Baromfiállomány m i l l i ó	Ebből tyúkféle d a r a b
Ausztria	6	6
Csehszlovákia	37	27
Magyarország	39	29
Jugoszlávia	19	17
Bulgária	10	9
Románia	46	32

¹⁾ A táblázat adatai nem teljesen tájékoztatóak, mert a szárnyas gyorsan szaporodó s rövidéletű állat, a baromfi létszám és súlyvolumen évközben erősen ingadozik. Ezért a baromfi adatok csak akkor volnának összehasonlíthatóak, ha az egyes országokban a baromfiakat az év ugyanazon szakában vennék számba. A mai háború utáni helyzet meg éppen eltérő fenti számoktól.